

**ALEXANDRU VAIDA VOEVOD IN THE CONTEXT OF THE RADICALIZATION OF
THE ANTI-MASONIC MOVEMENT IN ROMANIA**

Gheorghe Bichicean, Prof. PhD, Romanian-German University of Sibiu

Abstract: *Alexandru Vaida Voivod was initiated into Freemasonry in 1919, the lodge Ernest Renan in Paris. Signs of Masonic activity of Vaida Voivod can not be tracked and documented beyond the borders of 1929. Return of King Carol II produced a real change in the activity of Freemasonry in Romania. However, Vaida Voivod can not be considered a Freemason conjecture. He was a true Freemason „in Romania's interest.”*

Keywords: *Freemasonry, Ernest Renan, conference, masonic lodge, Vaida Voivod, Carol II, Petrescu, Antonescu.*

Cu privire la inițierea lui Alexandru Vaida Voivod în masonerie, voi insita pe memoriile din arhiva sibiană. Explicațiile, argumentele lui Vaida Voivod din acest document sunt cât se poate de clare și convingătoare cu privire la necesitatea inițierii sale, în interesul României:

„(...) La Conferința de Pace, în 1919, în calitate de unul dintre cei 7 delegați ai României și ca șef al grupului transilvănean de experți tehnici, am făcut parte din Delegația română, condusă de I.I.C. Brăteanu. Activitatea Delegației noastre se desfășura conform instrucțiilor primite dela I.I.C. Brăteanu și în permanent colaborare cu dânsul.

Din partea delegațiilor atîtor țări și națiuni, reprezentate la Conferința Păcii (C.P.) din Paris, România întîmpina multe greutăți. O atmosferă de reserve, adeseori de ostilitate și aversiune ploua între C.P. și între delegația română. În deosebi eram acuzați de intoleranță religioasă. Pe lângă confesiunile maghiare din Transilvania ridicau evreii această acuză în contra României.

Dușmănia semită o resimțeam la fiecare pas. Preambulul „Tratatului Minorităților”, cât și articole din acel tratat, prin care Evreii erau privilegiați, i-au făcut lui Brăteanu cu neputință acceptarea și semnarea lui. Să intenționa, vădit, umilirea Țării și batjocorirea demnității ei.

În mijlocul frământărilor prin cari trecea delegația noastră, am primit o broșură de propaganda jugoslavă. I-am prezentat-o domnului I.I.C. Brăteanu. Era redactată cu multă dibăcie perfidă, mai cu seamă partea refritoare la Banat. Revendicările sîrbești cuprindeau Banatul, împreună cu Timișoara, Oravița, Reșița. Prefața broșurei era scrisă de un general

francez, care recomanda călduros, pretențiile yugoslave, atenției binevoitoare a delegaților conferenței și semna cu titlul celui mai înalt conducător al francmasoneriei franceze.

Ce era de făcut ? Nu luam nici o dispoziție fără avizul prealabil și fără aprobarea și sfatul lui Brăteanu, șeful delegației. Astfel și în cazul dat, rezultatul a fost că, Brăteanu m-a autorizat să eau contact cu cercuri francmasonice, spre a le informa în sensul intereselor noastre românești. Printr-un profesor al universității din București, vechiu distins luptător al cauzei naționale, am făcut cunoștință cu redactorul politic Huard al ziarului „Le Temps” (oficiosul guvernului francez). Huard era șeful lojei „Ernest Renan”. Dânsul mi-a dat toate informațiile referitor la francmasonerie, invitându-mă să intru, împreună cu câți-va prieteni, fiind singură delegația română la Conferința de pace, care nu are nici un membru francmason, în șirul ei.

I-am referat lui I.I.C. Brăteanu și, în urma hotărârei sale, ne-am înscris în loja Ernest Renan, mai mulți inși”¹.

Procarlismul și mesajul antimasonic. Semne ale activității masonice ale lui Vaida Voevod nu mai pot fi urmărite și atestate documentar dincolo de granița anului 1929. Revenirea în țară a regelui Carol al II-lea - de care cercurile masonice nu au fost străine - a produs o adevărată schimbare în activitatea francmasoneriei din România.

În „Cuvântare către națiunea română”², cu prilejul alegerilor parlamentare din anul 1937, Vaida Voevod afirma că înscrierea sa în loja pariziană fusese făcută din necesități diplomatice. Citatele strânse în rândurile acestei cărți fac parte din discursurile rostite de omul politic între anii 1930-1937, ca președinte al „Frontului Național”:

„Eu am văzut multe în viață și pe toate le-am studiat cu ochii mei, nu din auzite. Eu am fost și francmason ! Eram cu Ionel Brătianu la Paris și pentru că majoritatea delegaților la conferința păcii, erau masoni, a trebuit de circumstanță, să îmbrac și eu pielea lor. Acolo am văzut cu ochii mei că francmasoneria franceză, este jidovită, că ea trăiește în frăție de cruce cu Moscova și cu marele capitalism internațional evreiesc.”³

Îndemnul la o atitudine radicală față de „cercurile oculte ale francmasoneriei”, poziția sa antisemită, devin un leit-motiv al discursurilor pe care le rostește:

¹ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18, filele I-II.

² A se vedea Alex. Vaida Voevod: *Cuvântare către națiunea română*, editată de domniile dr. Adam Popa și Liviu Hulea, Ed. Ofensiva Română, Cluj, P. Unirei 27, 1937.

³*Ibidem*, p. 59.

*„Nu ne lăsăm impresionați nici de neofiții ultranaționalismului, tot cum nu ne lăsăm impresionați nici de cercurile oculte ale francmasoneriei, nici de membrii alianței israelite universal, nici de bancherii darnici în subvențiuni dizolvante de conștiințe”.*⁴

Poziția regelui Carol al II-lea și legăturile sale cu francmasoneria pot ridica semne de întrebare în legătură cu cea a lui Vaida Voevod, declarant procarlist convins și distanțat de Ordinul masonic. Spuneam aceasta, întrucât încă din ianuarie 1934, prin „omul de casă” al Elenei Lupescu, francmasonul Ioan (Jean) Pangal, regele a sondat grupurile masonice din Franța asupra problemei instaurării unui regim autoritar în România, opus Gărzii de Fier⁵. A primit un răspuns favorabil.

Într-o scrisoare din 6 iunie 1934⁶ a mareșalului Averescu către regele Carol al II-lea, se vorbește despre formarea unui nou guvern, urmare a unei audienței din 1 iunie a lui Jean Pangal. Se elimină, însă, existența unei crize politice, ce s-ar fi putut declanșa pentru că „domnii Vaida Voevod și Dr Angelescu au refuzat să între în guvern”. Este evident că legătura între rege și mareșalul Averescu, posibil candidat la funcția de prim-ministru pentru formarea noului guvern, se ținea prin Jean Pangal. Alexandru Averescu acceptase intrarea în guvern a lui Vaida Voevod și a lui dr. Angelescu, ca miniștri de stat fără portofoliu, dar Constantin Argetoianu i-a transmis lui Averescu că refuzul lui Vaida Voevod este argumentat din punct de vedere politic: *„este mai bine să rămână pe dinafară, căci intrând în guvern s’ar fi putut ca partidul să-l părăsească și să urmeze pe dl Maniu”*.

Constantin Argetoianu, Alexandru Averescu, Octavian Goga - toți aparținând Ordinului masonic, ca de altfel și Jean Pangal, care încercase unificarea lojilor din România - au susținut instaurarea regimului autoritar carlist și apoi înființarea Frontului Renașterii Naționale (Decretul-lege din 15 decembrie 1938).

La început Alexandru Vaida Voevod s-a îndoit de viabilitatea unei alternative politice cu partid unic, dar nu a fost împotriva unui astfel de partid⁷. Criticile sale, chiar ca susținător inițial al proiectului, vor viza traseismul politicianilor către acest partid: *„Ca să fie renaștere trebuie să fi murit ceva. Ce a murit ? Când toți vechi politicieni sunt azi fruntașii Frontului.”*⁸

⁴*Ibidem*, pp. 64-65

⁵*apud* Radu Florian Bruja: *Originea și înființarea Frontului Renașterii Naționale*, în „Codrii Cosminului”, nr. 10, 2004, p. 231. (pp. 231-240)

⁶ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18 (dactilografiat), filele 140-141.

⁷Radu Florian Bruja, *op. cit.*, p. 235.

⁸*Ibidem*, p. 237.

Deși era anul 1937, când România nu avea încă o poziție clară progermană, Vaida Voevod transmitea mesaje care încurajau orientarea țării spre Axă, susținea acțiunile legionarilor lui Corneliu Zelea-Codreanu (*„Am recunoscut întotdeauna meritele lui Corneliu Zelea-Codreanu, în ceea ce privește năzuința lui de a realiza o încheiere, a spiritului național, care era strict necesară”*), mesaje care puneau într-un con de umbră și sub un mare semn de îndoială activitatea și scopurile Francmasoneriei:

„De ce spumegă atât de nesăbuit jidovimea, bolșevismul și francmasoneria împotriva lui Hitler ? (...)

Orice s’ar spune, adevărul este acesta: dacă n’ar fi fost Italia lui Mussolini și Germania lui Hitler, Franța astăzi ar fi fost de mult bolșevizată, iar țara noastră desființată de pe harta lumii. (...)

La 18 Octombrie anul 1935 am precizat la Cluj că, „toți francmasonii și comuniștii, sunt împotriva lui Mussolini, făcând totul ca să-l distrugă.”⁹

Exista deja o linie politică creionată prin propriul partid (Frontul Românesc), care îl distanța clar pe Vaida Voevod de idealurile Francmasoneriei și prin care își căuta locul în cercurile procarliste:

„(...) dar împotriva „Frontului Românesc” a fost pusă pe linia de tir chiar și Liga Națiunilor. Ce are Liga cu problemele noastre interne ? Nu cu Liga națiunilor ne apărăm noi granițele, ci cu oastea românească. Noi nu ne putem încrede decât în puterile noastre trupești și sufletești. Să lăsăm Liga să moară sau să trăiască în tăcere și noi să ne construim un alt ideal, idealul disciplinei sufletești provăzute cu scule, cu tunuri, mitraliere, cartușe, tancuri și aeroplane și să solidarizăm pe fiii neamului nostrum în voința de a trăi și stăpâni această țară. Să sperăm că o personalitate cu mână puternică, cu voință de fier, va dirigi conducerea înarmării țării, conducerea tineretului și diplomației. Această personalitate, căreia îi dorim să trăiască mulți ani, este M. S. Regele Carol al II-lea. (...)¹⁰

Pentru a-și consolida poziția politică în fruntea partidului înființat după „divorțul” de Maniu, Vaida Voevod avea nevoie de susținerea politică a „blocului” procarlist și, în acest scop, se delimita de linia conciliatoristă a lui Tătărescu și Titulescu:

⁹ ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18 (dactilografiat), p. 146.

¹⁰ *Ibidem*, p. 148.

„Trimit compătimirile mele integrale d-lui Tătărescu pentru umiliința pe care trebuie să o înghită zilnic din cauza tuturor aberațiilor pe cari le comite d. Titulescu de dragul prieteniei lui cu Litvinov și cu Leon Blum”.¹¹

Să nu uităm că Nicolae Titulescu a fost un membru marcant al francmasoneriei românești. Relația lui Titulescu cu Leon Blum întărește convingerea de credință a acestuia în Francmasonerie.

Să fi fost marcat atât de puternic Alexandru Vaida Voevod de interesul de a se afla la putere ? Acesta să fi fost motivul pentru care s-a raliat și politiciii legionare, printr-un mesaj antisemit, antibolșevic și antimasonic ?:

„(...) În fața inamicului bolșevic, francmason și strein, le spun Românilor de pretutindeni: să nu ne mai spurcăm în fața dușmanilor noștri, să nu mai facem politicianism divizionar, să nu mai tolerăm hoțiile și cu toții să ne dăm mâna pentru a birui cât mai curând.”¹²

„La luptă deci împotriva forțelor satanice ale bolșevismului și francmasoneriei evreiești, cari ștau strâns în conjurație ca să distrugă popoarele și implicit poporul românesc.”¹³

În apărarea propriei cauze. „Fr. Masoneria română nu mai exista de mult, când rebeliunea¹⁴, căutând se imite statele cari au dispus de organizații, cu adevărat periculoase pentru corpul națiunii, a făcut război contra Fr. Masoneriei române inexistente. Neexistând însă în România nici un rest din ceea ce fusese moftul masonic, fiind disolvate și autodisolvate toate lojile, oamenii rebeliunii s’au apucat de persecutarea foștilor unora dintre foștii Fr. Masoni. Acest hienism și-a găsit apogeul în broșura Dlui Toma Petrescu: „Conspirația Lojilor, francmasonerie și creștinism”. Nu mă voi ocupa acum cu non-valoarea literară-științifică a publicației. Volumul grăiește prin sine însuși. Tendința, prea neacoperită, este însă vădită, de a prezenta masoneria română ca tot ce poate fi mai primejdios pentru naționalismul românesc și pentru creștinism. Astfel scopul broșurei este, să presinte pe foștii Fr. masoni – nemaexistând Fr. masonerie în România – ca elemente detestabile,

¹¹Ibidem, p. 151.

¹²Ibidem, p. 156.

¹³Ibidem, p. 157.

¹⁴Rebeliunea legionară din ianuarie 1941, după reprimarea căreia Ion Antonescu a pus capăt colaborării cu legionarii și, în acest fel, Statului Național-Legionar.

antinaționale, anticreștine, dușmănoase statului și bisericii, internaționale aservite capitalismului internațional iudaic.”¹⁵

După deconspirarea francmasoneriei din România prin publicarea „Cărții de Aur”, în lunile iunie-iulie ale anului 1941, în două articole publicate în ziarul „Curentul”, Alexandru Vaida Voevod răspunde atacurilor lui Toma Petrescu și continuă negarea apartenenței și activității în lojile masonice din România. Acest fapt este fapt explicabil, pe de o parte de contextul politic intern și internațional: pe plan intern legionarii și conducătorul statului, Ion Antonescu, au declanșat acțiunea de dezavuare și devoalare a francmasonilor; în plan internațional, România se alătură acțiunile militare alături de Germania și celelalte forțe ale Axei, împotriva Rusiei Sovietice.

Într-o serie de articole, pe care le vom prezenta *in extenso* în continuare, precum și în memoriile pe care le publicăm la finalul cărții integral, Vaida Voevod reafirma că a făcut parte ca simplu membru din loja „Ernest Renan” din Paris „*timp de 5-6 luni, pe vremea Conferinței de Pace din 1919, cu aprobarea, dacă vreți din însărcinarea șefului meu de atunci, president al consiliului de miniștri și prim delegat al României la acea Conferință, I.I. C. Brătianu*”.

De la finele anului 1940 relațiile dintre Ion Antonescu și legionari se deteriorau vizibil, atingând apogeul în ianuarie 1941, când avea loc cunoacuta „rebeliune legionară”¹⁶. Horia Sima, căpitanul legiunii în acea perioadă, scria:

„În această atmosferă tulbură de la începutul lunii Ianuarie tot din inițiativa lui Stângă și fără vreun ordin de la superiorii lui, agenții de la Prefectura de Poliție au făcut o descindere la loja masonică centrală din București, unde au confiscat arhiva și actele ce le-au găsit. (...) Documentul cel mai important era „Cartea de Aur” a lojii masonice, cu semnăturile tuturor membrilor. Venerabilul acestei loji era Jean Pangal, cunoscut ca figura cea mai reprezentativă a ordinului masonic din România.”¹⁷

După plecarea lui Carol al II-lea, care abandonase tronul la amenințările legionarilor și apoi proclamarea „Statului Național-Legionar”, poziția lui Pangal și influența sa în cercurile

¹⁵ ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18, fila VII.

¹⁶ Zilele de 21-23 ianuarie 1941 au reprezentat perioada confruntării violente dintre Garda de Fier și Ion Antonescu, consemnând sfârșitul Statului național legionar, care luase naștere la 14 septembrie 1940.

¹⁷ Horia Sima, *Era Libertății. Statul Național Legionar*, vol. II, cap. V „Faza provocărilor”, 14.

Descinderea în loja masonică: http://www.fgmanu.ro/Carti/337/capitol_75;

<http://www.miscarea.net/era-libertatii2a.htm>

politice decăzuse. Procarlismul său și implicarea politică au dăunat Ordinului masonic român.

Horia Sima a menționat numele unor francmasoni care au desfășurat o intensă activitate politică, dovedind că are cunoștință de activitatea acestora, dar prin ceea ce afirmă provoacă și nedumerire. Numele lui Vaida Voevod, alături de ale lui Octavian Goga, C. Argetoianu, C. Angelescu, a căror semnături au fost regăsite în „Cartea de Aur”, sunt în concordanță cu adevărul:

(...) „Am început să răsfoiesc „Cartea de Aur”, pentru a descifra iscăliturile. Cei mai mulți semnatori erau persoane necunoscute, în sensul că nu auzisem de ele să se manifeste în viața publică. În schimb, printre membrii lojii masonice figurau mari personalități ale vieții politice românești. Am întâlnit numele lui Dr. Alexandru Vaida Voevod(s.n. G.B.), Dr. Constantin Angelescu, Octavian Goga, C. Argetoianu și alții. Nu apăreau numele lui Ionel Bratianu și nici al lui Iuliu Maniu.”¹⁸

Semnăturile celor menționați în „Cartea de Aur” pot fi considerate o dovadă clară a faptului că au participat la activitatea lojei lui Pangal¹⁹. Comentariile lui Horia Sima confirmă starea francmasoneriei din România despre care scria și Vaida Voevod, unele abateri de la normele masonice, precum acordarea gradelor fără respectarea tuturor condițiilor, termenul fiind una dintre acestea:

(...) „Gradul ce-l aveau un Goga, un Angelescu, etc., nu era reglementar. Au fost ridicați direct la rangul superior masonic, fără să mai facă ucenicia gradelor inferioare. Nu erau masoni autentici, formați conform catehismului secret al acestei secte, ci creați ad-hoc, pentru anumite interese. De Vaida Voevod se știa că a intrat în masonerie în 1919, pentru a avea o carte de vizită la Conferința de Pace de la Paris, unde fusese trimis ca delegat al României.”²⁰

Sunt, astfel, recunoscute meritele lui Vaida Voevod la Conferința de Pace de la Paris și reconfirmarea, dacă mai era necesar, a anului în care acesta a fost inițiat în masonerie.

Ce a urmat, poate fi explicat prin atitudinea progermană a conducătorului statului, Ion Antonescu. Horia Sima a dus „Cartea de Aur” lui Ion Antonescu „așa cum cereau relațiile dintre noi”: „Era și Mihai Antonescu în cabinetul său. I-am explicat ce s-a întâmplat și am

¹⁸*Ibidem.*

¹⁹Există obiceiul ca la intrarea în Templul lojei să fie pus un registru în care membri prezenți sau invitații semnau, dovenind astfel prezența la Ținuta rituală.

²⁰Horia Sima, *op. cit.*, în *loc. cit.*

început să o frunzărim împreună. Am observat că Mihai Antonescu era agitat și nervos. La fiecare pagină tresărea. Aștepta să-i citim numele în „Cartea de Aur”?

Când s-a pus problema ce facem cu ea, eu am vrut să o rețin câtva timp, pentru a o examina mai cu de-amănuntul. Mihai Antonescu s-a opus, spunând că el fiind Ministrul Justiției, este de resortul lui să cerceteze documentul și să-și pună concluziile. Generalul Antonescu s-a atașat părerii lui și neavând încotro, le-am lăsat „Cartea de Aur”.²¹

Lista cu numele francmasonilor români a fost publicată din ordinul lui Ion Antonescu, dar nu integral. „Mă găseam în Germania pe atunci și citind-o în ziare, mi-am dat seama că lista fusese în prealabil epurată. Multe nume nu figurau”, arată Horia Sima. Și înainte și după punerea în circulație a listei, Ion Antonescu a ordonat excomunicarea din viața publică sau epurarea din armată a mai multor francmasoni. Bazându-se pe Serviciile Secrete de Informații și pe Eugen Cristescu, el a „extras” mai multe nume din listele cu masoni care circulau în 1940-1941 și le-a ocultat.

În interesul căror politicieni a fost „epurată” lista înainte de a fi publicată? Reamintim că unul dintre motivele declanșării rebeliunii legionare în 21 ianuarie 1941 a fost menținerea ca subsecretar de stat la Ministerul de Interne a lui Alexandru Rioșanu, acuzat de legionari că este francmason²². Antonescu nu numai că nu l-a demis, dar i-a ordonat să se implice în conducerea represiunii împotriva rebelilor legionari. În opinia lui Horia Sima, Ion și Mihai Antonescuau consimțit să dea publicității listele cu membrii lojii masonice din capitală, probabil pentru a demonstra germanilor că nu doar legionarii ci și ei sunt contra masoneriei, pentru „a-și asigura mai departe grațiile Berlinului.”

Epurarea listelor a stârnit revolta lui Vaida Voevod, care dând ca exemplu numele lui Octavian Goga, scria: „Urmează apoi un capitol ~~fiin~~ cu titlul „tablou de membrii ai Asociațiilor francmasonice din România”. Acest „de” – nu „al” membrilor ci de membri – înseamnă că, Dl T. Petrescu, pe unii i-a protejat, nepublicându-le numele.

Dovada oficială e însăși „rezoluția Dlui Ministru Mihai Antonescu, care a ordonat să se publice lista tuturor francmasonilor, fără excepție”. Cu toate acestea Dl Petrescu nu a

²¹ *Ibidem.*

²² Toma Roman Jr.: *Mareșalul Antonescu și Masonii*. <http://www.stelian-tanase.ro/maresalul-antonescu-si-masonii/>

*publicat numele unora, de ex. ale lui Octavian Goga și Irineu Mihăilescu ș.a.*²³

A fost omisiune datorată lui Toma Petrescu sau urmare a ordinelor lui Ion Antonescu ? Putem face un scurt comentariu. Octavian Goga murise în anul 1938, la 7 mai. A vrut Ion Antonescu să apere memoria lui Goga, care se pare că a fost otrăvit din ordinul regelui Carol al II-lea ?²⁴ Este posibil ca Octavian Goga să își fi dat demisia din perspectiva viitoarelor sale acțiuni politice de extremă dreaptă, adeseori însoțite de acțiuni și măsuri antisemite, la fel ca și Alexandru Vaida Voevod, intrând astfel în contradicție cu orientarea francmasoneriei. În acest plan atitudinal, poziția lui Goga se aseamănă cu cea a lui Vaida Voevod.

„Dosarul masoneriei” și cartea publicată de Toma Petrescu, care conținea listele francmasonilor români, a determinat o atitudine critică din partea lui Constantin Argetoianu, care la 16 iunie 1941, scria: *„O ignominie. Pune în sarcina Masoneriei Naționale prostiile și porcăriile Marelui Orient. Face cu noi și cu evreii din Marele Orient o salată în care nu se mai cunoaște nimic. Nu găsesc nici pe Goga, nici pe Gh. Brătianu, nici pe Ică Antonescu. În România, Masoneria a fost o caraghioasă imitație din străinătate, dar fără vloga sau scopurile de acolo. Noi, câțiva, am intrat în ea ca să putem servi țara printr-înșă în țările occidentale, unde era într-adevar o forță”* (Constantin Argetoianu: *Însemnări zilnice*, vol. IX, Editura Machiavelli, 2008.)

Revenim la epurarea listelor, de care interesat era și Mihai Antonescu, întrucât Argetoianu introduce elemente noi în ecuația problemei. El menționează și un nume care din relatările lui Horia Sima, ar fi stârnit o oarecare furtună: prezența lui Ică / Mihai Antonescu în Ordinul masonic român (*„Era și Mihai Antonescu în cabinetul său. I-am explicat ce s-a*

²³ ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18, fila VIII.

²⁴ A se vedea pe larg, Dan Brudașcu: *Octavian Goga – otrăvit din ordinul lui Carol al II-lea*, în „Seculum”, nr.4/2006. Afirmând cu autoritate că moartea lui Octavian Goga s-a datorat unei otrăviri administrate din ordinul regelui Carol al II-lea, autorul îl menționează ca autor pe Sebastian Bornemisa, om politic și membru al P.N.Ț, membru într-o lojă francmasonică din România. Justificarea acestei crime ar constitui-o faptul că Octavian Goga își dăduse demisia din rândurile francmasoneriei în anul 1933. Ca o mărturie a acestei demisii stă scrisoarea de răspuns a lui Jean Paul, datată „București, 25 noiembrie 1933”, care îl asigură pe O. Goga că va supune cererea lui, urgent, deliberării forurilor competente masonice. Dan Brudașcu indică aici un articol publicat de Mircea Popa în „Curierul Primăriei municipiului Cluj-Napoca” (an VII, nr. 331, 16 iulie 2001), intitulat „Octavian Goga – francmason”. Nu există în viața politică românească situații în care francmasoneria a dispus suprimarea fizică a unui membru al său. A se vedea și: Dan Brudașcu, *Octavian Goga și francmasoneria*, în: Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), op. cot. Pp. 193-212; *Idem*: în „Cetatea Culturală”, Revistă de cultură, literatură și artă, Seria a III-a, an VIII, nr. 3(63), martie 2007, Cluj-Napoca, pp. 62-75.

întâmplat și am început să o frunzărim împreună. Am observat că Mihai Antonescu era agitat și nervos. La fiecare pagină tresarea. Aștepta să-i citim numele în „Cartea de Aur”?)

Pentru a se proteja de urmările publicării acestor documente, Vaida Voevod a intrat într-o lungă polemică cu Toma Petrescu. Despre afilierea sa și oportunitatea inițierii în francmasoneria franceză în loja „Ernest Renan” din Paris, în interesul României, Alexandru Vaida Voevod a publicat un articol în ziarul „Curentul” (21 iunie 1941), intitulat „O scrisoare a d-lui dr. Alex. Vaida Voevod. Rostul prezenței într-o lojă francmasonă a fostului prim ministru”²⁵. El dă un răspuns bine argumentat lui Toma Petrescu, autorul cărții „Conspirația lojilor - Francmasonerie și creștinism”, publicată în 1941 și reeditată până în 1944 de trei ori. Cartea cuprindea o listă cu numele a aproximativ 1500 de francmasoni.

„Stimate Domnule Petrescu,

În cartea Dvs. „Conspirația Lojilor, Francmasonerie și Creștinism” este publicat ca francmason și Alex. Vaida Voevod, fost prim ministru... Trebuie să constat și să vă rog să vă documentați că, eu, niciodată n’am făcut parte din francmasoneria română (care a fost un mare moft, lucru constatat de mine în calitatea mea de fost ministru de interne), n’am cerut niciodată înscrierea mea, n’am fost niciodată primit în sânul ei, astfel că n’am putut fi în situația de a presta vreun fel de jurământ, sau de a dobândi merite spre a fi avansat la vreun grad fie 1, fie 33, ca demnitar francmasonic.

În schimb am făcut parte ca simplu membru din loja Ernest Renan la Paris, timp de 5-6 luni, pe vremea Conferinței de Pace din 1919, cu aprobarea, dacă vreți din însărcinarea șefului meu de atunci, president al consiliului de miniștri și prim delegat al României la acea Conferință, I. I. C. Brătianu.

Acest fapt era de altfel îndeobște cunoscut, deoarece în Campania mea dusă ani de zile contra jidovismului în România și pentru primatul elementului românesc, am subliniat nu odată în fața a zeci și sute de mii de români, că: „Eu am văzut multe în viață și pe toate le-am studiat cu ochii mei, nu din auzite. Am fost și francmason. Eram cu Ionel Brătianu la Paris și pentru că majoritatea delegaților la Conferința Păcii erau masoni a trebuit, de circumstanță, să îmbrac și eu pielea lor. Acolo am văzut cu ochii mei că francmasoneria franceză este jidovită, că ea trăește în frăție de cruce cu Moscova și cu marele capitalism internațional evreesc”. (Din „Cuvântarea către Națiunea Română, 1937”)

²⁵Curentul, anul XIV, nr. 4793, 21 iunie 1941.

Dacă acest fapt este de calificat ca antinațional, anticreștin și antipatriotic, ori ca un real serviciu adus intereselor noastre de Stat și Neam, rămâne să fie stabilit de erudiții, cari vor scrie istoria critică a acelor timpuri, fără preocupare și liberi de orice pornire patimașe, când se vor fi împlinit vremurile.

Primiți vă rog, asigurarea considerației mele.

Alexandru Vaida Voevod

14 iulie 1941”.

Răspunsul imediat a lui Toma Petrescu este nu doar lipsit de realism, dar și derutant pentru cei care nu cunosc activitatea lui Vaida Voevod la Paris și momentul – cât se poate de potrivit pentru România – în care el și ceilalți șase români din delegația ardeleană au cerut să fie inițiați în Loja „Ernest Renan”, înaintea semnării Tratatelor de Pace cu Austria și cu Ungaria:

„D. dr. Alex. Vaida Voevod afirmă prin scrisoare de mai sus că n'a făcut niciodată parte din francmasoneria română. D-sa recunoaște că a fost membru într'o loje masonică din Paris „5-6 luni de zile” în timpul Conferinței de Pace din 1919, cu aprobarea fostului președinte al consiliului de miniștri I. I. C. Brătianu.

Să-mi îngăduie d. Vaida Voevod să-i reamintesc că data exactă a inițierii d-sale nu a fost în timpul Conferinței de Pace în 1919 – ci cu doi ani mai târziu în 1921, după cum ne informează buletinul oficial al Marelui Orient Francez în: „Compte Rendu des travaux du Grand Orient” din 1921 pag. 9 unde citim: „Fr.: Marcel Haurt, semnaleză că L.: „L'effort” al cărui Venerabil este, a inițiat mai multe personalități importante din România, în special pe Fr.: VAIDA VOEVOD fost ministru.

A doua afirmație a d-lui Vaida Voevod, că n'a făcut parte din francmasoneria română e desmințită de documentul oficial al Marei Loji „Naționale” care este publicat în lucrarea mea „Conspirația Lojilor” și din care se constată că a fost investit pe viață cu titlurile și gradele câștigate în francmasonerie în calitate de membru „Emerit”.

Acest document datat din 1923 – sub formă de Decret – și de care d. Vaida nu amintește nimic în scrisoarea d-sale ne face să regretăm că nu putem trage o concluzie precisă asupra motivelor și sincerității cu care a intrat și părăsit francmasoneria.”

În manuscrisul pe care îl publicăm integral în acest volum (îl numim „Manuscrisul sibian”), Vaida Voevod revine în mod constant asupra acestor aspecte. La fel de importante sunt și articolele din presă, în care fostul prim-ministru polemiza deschis cu Toma Petrescu.

Într-un alt articol publicat în ziarul „Curentul”, intitulat „*Francmasoneria română, un mare mof*”, Alexandru Vaida Voevod revine insistent cu laitmotivul refuzului său de a se alătura francmasoneriei române, care era în opinia sa nu era organizată și condusă serios. Cu privire la datele pe care le amintește, ne putem întreba: confuzie sau adevăr ? În opinia noastră, deși nu recurge la o argumentare complexă, menționarea anului 1923 este o greșeală neintenționată, fiind vorba, desigur, de anul 1929. Anul 1920, care corespunde revenirii în țară, este cel corect:

„Nu se achitau taxe, nu se adunau membrii în număr reglementar spre a ține ședințe... Concluzia este: Din 1920 am rupt orice legătură cu loja Ernest Renan, din Paris, singura lojă unde mersesem în condițiile arătate și din care lojă, în 1923 am fost radiat, după ce din 1920 nu mai dădusem nici un semn de viață pentru ei și nu mai achitasem nici taxele reglementare. Nu am mai fost în altă lojă franceză. În francmasoneria română n-am fost niciodată.”

Între declarațiile lui Vaida Voevod și documentele existente în „Fondul Alexandru Vaida Voevod” din arhive, există unele inadvertențe care ar putea lăsa loc unor interpretări defavorabile omului politic și francmasonului Vaida Voevod. *Carte d'identité Maçonique* eliberată de loja „Ernest Renan” din Paris pe numele lui Alexandru Vaida Voevod este timbrată și ștampilată pe trei trimestre ale anului 1921. Scrisoarea adresată lui Vaida de către *Cabinet Du Vénérable* al lojei „Ernest Renan”, în care este apreciată activitatea sa din Parlamentul României, este datată „Paris, 22 februarie 1928”. Sunt mărturie și celelalte documente din „Fondul Vaida Voevod”, inclusiv propria mărturisire că a fost radiat în 1929 pentru neplata cotizațiilor. Toate acestea lasă să se înțeleagă că legăturile cu francmasoneria franceză au durat până în momentul radierii din 1929 și că nu a activat în francmasoneria română.

Nici o altă sursă nu indică acel „*Compte Rendu des travaux du Grand Orient*” din 1921, menționat de Toma Petrescu, cu un text care nu numai complică lucrurile, dar le deformează total. Marcel Huart este indicat aici în mod eronat Maestru Venerabil al Lojii „L'effort” în momentul inițierii lui Vaida Voevod („*Fr.: Marcel Huart, semnaleză că L.:*

„L'Effort” al cărui Venerabil este, a inițiat mai multe personalități importante din România, în special pe Fr.: VAIDA VOEVOD fost ministru.”)

Puse alături, textele publicate cu privire la demersurile prealabile și procedura de inițiere, care cuprind scrisori, petițiuni de inițiere, invitația la audieri a celor șapte membri ai delegației ardeleni, etc. se contrazic flagrant. Este puțin probabil ca Marcel Huart să fi „uitat” că el a consacrat și proclamat drept mason în gradul de ucenic pe Alexandru Vaida Voevod sau că a fost Venerabil al lojei „Ernest Renan” și nu al lojei „L'Effort” !

Negarea activității francmasonice din România de către Vaida Voevod devine o problemă importantă de studiu și destul de sensibilă în lumina datelor din „Cartea de Aur” a masoneriei. Atunci, datele furnizate de Toma Petrescu cu privire la activitatea în Suremul Consiliu a lui Vaida Voevod și gradul sublim 33 invocat, pot fi acceptate ca adevărate ? Este real *Raportul* din 1936²⁶ ?

În „manuscrisul sibian” publicat aici integral, Vaida Voevod argumentează lipsa de realism a datelor avansate de Toma Petrescu în cartea sa: pentru „a ridica efectul senzațional al broșurei sale, Dl Petrescu adaugă o serie de clișee. Între acestea sunt două mai senzaționale.”²⁷ Un decret „facsimilat, declară: „Din cauze cu totul independente de voința lor, P.P. Iel. (?) și P.P. P.P. F.Fr. Pantelimon Halipa 33. și Alex. Vaida-Voevod 33, ne mai putând participa la lucrările Supremului Consiliu sunt proclamați în vot unanim ca Membri Emeriți” la 21 Iunie 1923.”

Ca să participe la lucrările Supremului Consiliu, Vaida Voevod trebuia să facă parte din francmasoneria românească. El cere dovezi că ar fi fost „înscris în vre-o loje românească, că am activat, participând la o singură ședință Fr. masonică.” Declară că ar fi fost onorat să fie ridicat în sublimul grad 33 („De onoarea avansării mele la gradul 33 în masoneria românească, după ce nici din cea franceză nu făceam parte nu am avut cunoștință până la publicarea facsimilului „Decret” din broșura Dlui T. Petrescu.”²⁸). Consideră că acel Decret facsimilat este fals („În acest caz cum se califică „decretul” facsimilat ?”) și nu poate fi dovada apartenenței sale la francmasoneria ro-mână.

Dacă unele informații ce aparțin istoricilor pot fi acceptate, cum de exemplu faptul că în anul 1925 primea corespondență de la Comitetul Permanent al Federației Lojilor de sub

²⁶Articol publicat în „Revue International des Societes Secretes”, nr. 3 / 1 ianuarie 1936, Paris.

²⁷ ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18, fila IX.

²⁸*Ibidem*, filele IX-X.

auspiciile Marelui Orient al Franței din România (15.08.1925), în acea perioadă fiind încă membru activ al lojei „Ernest Renan” din Paris, indicarea sa ca Mare Orator Adjunct în anul 1928 (în acest an fiind tot membru al lojii pariziene ar fi fost membru în Supremul Consiliu al Marelui Orient al Franței !) sau faptul că în anul 1930 primea corespondență de la Supremul Consiliu de gradul 33 din România, sub semnătura lui Jean Pangal, sunt, în opinia noastră neconcludente²⁹.

Ce alte documente le susțin ? Documentul care pare că „spulberă” toate argumentele lui Alexandru Vaida Voevod cu privire la apartenența sa la Ordinul masonic român, este „Cartea de Aur”, confiscată de legionari în anul 1941. Vaida Voevod apare între semnatarii acestei „Cărți de Aur”, ale cărei liste au fost puse în circulație cu aprobarea lui Ion Antonescu.

Nu mai revenim asupra analizei, dar este necesar să răspundem la o întrebare: a fost interesat Vaida Voevod de ocultarea adevărului sau de o asumare parțială a acestuia ? Afirmația „am făcut parte ca simplu membru din loja Ernest Renan la Paris, timp de 5-6 luni...” trebuie interpretată, cu siguranță, doar în sensul că Vaida Voevod a fost membru al lojii doar în cele 5-6 luni ale perioadei sale de ucenicie, înainte de a i se deschide drumul către gradele supe-rioare.

Este, în schimb, mult mai dificil să reconstituim împrejurările în care a avut loc ruptura dintre Alexandru Vaida Voevod și francmasonerie, dacă aceasta se va fi produs cu adevărat vreodată. Declarațiile sale categorice împotriva francmasoneriei românești – calificată ca fiind „un mare moft” – și a celei franceze – caracterizată ca fiind „jidovită” – au fost făcute, să nu uităm, în iunie-iulie 1941, în perioada extrem de complexă a intrării României, în alianță cu Germania și cu puterile Axei, în războiul împotriva Uniunii Sovietice.

În „Manuscrisul sibian” Vaida Voevod analizează pricipalele acuze aduse de Toma Petrescu, prin care acesta semnala punctual continuarea activității sale masonice în lojile din România:

„Toată comportarea Dlui Petrescu contra mea se prezintă ca o sistematică inscenare de bârfire și calomnie premeditate și consecvent săvârșită. ~~contra mea~~. Dovada acestei inscenări premeditate și săvârșite se va dovedi la desbaterea cu martori. Pe lângă aceea prin următoarele:

²⁹ Horia Nestorescu Bălcești, *Ordinul masonic român*, p. 156.

1.) *Dl T. Petrescu dă un colorit oficios publicării pamfletului său, cerând aprobarea publicării, prin Dl Prim ministru ad interim și V. President al Consiliului de miniștri, M. Antonescu.*

2.) *publicarea să aprobă, pe lângă condiția că Dl T. Petrescu va publica numele tuturor foștilor membri ai fr. masoneriei române.*

3.) *Dl T. Petrescu nu ține cont de ~~aceasta~~ acest ordin ci pune în vânzare prima ediție a broșurei.”³⁰*

Vaida Voevod nu știa că Toma Petrescu a publicat lista celor 1500 de francmasoni români cu aprobarea lui Ion Antonescu și numai după ce conducătorul statului făcuse o serie de „epurări”. Invocarea aprobării în publicarea listei pare de aceea, acum, pentru noi, lipsită de sens și realism.

Demersurile lui Vaida Voevod de a îndrepta situația creată și de a-și reface imaginea, sunt sortite eșecului. Nicio rectificare nu va fi făcută, chiar dacă Vaida Voevod invoca trecutul său și activitatea politică în serviciul României, pe care Toma Petrescu ar fi trebuit să le cunoască și recunoască:

„(...) 7.) *Întreaga mea activitate în viața ~~mea~~ publică a țării face dovada naționalismului meu cinstit și a vieții mele creștine. Făcând parte din generația tineră Dl Petrescu să face a nu ști nimica despre activitatea mea publică. Nici de luptele mele în cadrele Partidului Național Transilvănean ori în ale P. Național Țărănesc, nici de acțiunea mea organizatorică și de propaganda, pe temeiul programului „Frontului Românesc”.*

De trecutul meu, înainte de România Mare, nu voi pomeni, însă nu se poate ca, un înalt funcționar să fi ajuns la postul ce’l ocupă și la rolul ce’l joacă, ignorând evoluția politică ~~din~~ a Țării din ultimii 20 de ani.”³¹

Vaida Voevod se declară un prozelit al acțiunilor anticomuniste, antisemite și antimasonice, că activitatea lui în acest sens nu se poate compara cu antimasonismul promovat de „antimasonii” din timpul politicianismului de partid:

„Totuși, Dl T. Petrescu să preface, în atitudinea ~~sa față~~ ce a dovedit-o contra mea, a nu ști nimic despre faptul că antimasonismul său și al așanumiților „antimasoni” din timpul

³⁰ ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, act nr. 18, fila X.

³¹ *Ibidem*, fila XI.

politicianismului de partide, pe departe nu se poate compara cu combaterea serioasă și documentată desfășurată de mine și cu propaganda afirmată prin acțiunea ce am condus-o desfășurată de mine contra internaționalismului, comunismului, evreimei și franc masoneriei, în marea publicitate. Ca dovadă, alături un exemplar al volumului „Cuvântare către națiunea română”, resumatul discursurilor, pe cari le-am rostit, în adunările de propaganda, în toate orașele mai importante din Țară. Alături și un extras de citate, cari vor putea să’l convingă, până și pe Dl T. Petrescu de calomnie cu câtă lipsă de omenie a perseverat să mă bârfească ee a comis contra mea.”³²

A vrut să ascundă Alexandru Vaida Voevod faptul că a activat și în Francmasoneria română ? Sunt false documentele invocate și facsimilele publicate de Toma Petrescu ? A omis Vaida Voevod și alte aspecte din viața sa, apartenența la alte Ordine, cum ar fi, de exemplu Ordinul Ioaniților³³, despre care nu se vorbește deloc în nicio lucrare ce îi este dedicată ? Dacă el nu a „abjurat de la francmasonerie”, cum susține Horia Nestorescu Bălcești³⁴, atunci cum putem considera mesajul său profund antimasonic ?

Orientarea procarlistă începând cu anii ‘ 30 ai secolului al XX-lea, a fost gândită de Vaida Voevod tot în termeni naționaliști, ca răspunzând intereselor României în noua configurație politică europeană și mondială:

„Astăzi Germania a luat locul triplicei și, atât situația noastră geografică, pe cât și cea economică și politică pretinde ca, să găsim, în tot mai intima colaborare cu Germania, coordonarea intereselor noastre cu Reichul, bazându-ne viitorul pe clara recunoaștere a realităților și a sincerității sentimentelor reciproce.”

Această schimbare de atitudine este prezentă nu doar în relația sa cu francmasoneria românească ci și cu cea franceză, de care se desprinde cu un an înainte de revenirea lui Carol al II-lea ca monarh al României.

Carol al II-lea a fost înconjurat de francma-soni, sprijinit în politica internă și externă, dar părăsit de o parte dintre aceștia în perioada ce a urmat instaurării regimului autoritar, în

³²*Ibidem*, fila XII.

³³ Se păstrează Diploma de membru al Ordinului Ioaniților, ce i-a fost conferită lui Vaida Voevod: ANFJS, Fond „Alex. Vaida Voevod”, Pachet 30. Diploma este originală, poartă antetul, semnăturile și sigiliul Ordinului, dar nu este datată.

³⁴ Horia Nestorescu Bălcești, *Masoneria o stare de spirit: o ai sau nu o ai. Interviuuri 1993-2002*, București, Centrul național de studii francmasonice, 2002, p. 251.

februarie 1938³⁵. Ion Antonescu a menținut linia progermană, distanțându-se treptat de mișcarea legionară și de Ordinul masonic, abandonând ca și Carol al II-lea francmasoni care obținuseră pentru România trasarea și garanția frontierelor României Mari la Conferința de pace din 1919.

Într-un context politic internațional care impunea României o diplomație clară, atitudinea fermă a lui Alexandru Vaida Voevod a servit idea-lurilor naționale, cauzei României. Rămân, desigur, întrebări al căror răspuns ar trebui să clarifice poziția sa în cadrul francmasoneriei, atitudinea sa radical schimbată în perioada ce a urmat revenirii în țară a regelui Carol al II-lea. Am încercat să oferim un răspuns pe baza datelor cunoscute. Alexandru Vaida Voevod nu a fost un francmason de conjunctură, iar inițiativa aderării lui și a celorlalți șase membri ai delegației românești a răspuns unui interes politic afirmat și asumat de aceștia. El însuși susține caracterul moral al francmasonilor și verti-calitatea acestora, afirmă o poziție cât se poate de clară în apărarea Ordinului masonic și înțelegerea corectă a rolului acestora în societatea românească:

„Din mosaicul de citate pe cari le grupează Dl T. Petrescu în broșura sa, din afirmările pe cari le face și din concluziile ce le trage, rezultă impresia, asupra oricărui cetitor incult și lipsit de judecată critică, parcă, toți acei al căror nume sunt înșirate ~~ar fi~~ în liste „de” Fr. Masoni, ar fi niște complotiști contra statului național și a bisericii creștinismului, mai rezultă că toți aceștia ar întreține relații intime cu „deavolul suprem”, cu „însuși Lucifer” pe care l’ar „chema” și cu ajutorul căruia ar face boscoave cu „cafea”, „ghioc” și alte asemănătoare distracții, usitate de babele de mahala.”

Enigmatic rămâne statutul lui Vaida Voevod ulterior anului 1929, când unele informații și documente îl așează, totuși, în rândul francmasonilor din vârful ierarhiei Ordinului din România.

³⁵A se vedea studiul Cătălinei Opaschi: *Documente inedite privind activitatea masoneriei în perioada interbelică*, în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), *Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, ediția a II-a amplificată și revizuită, Argonaut, Cluj-Napoca, 2009, pp. 179-188.